

بررسی مقدماتی گرایشهای ارزشی دردانشجویان
دانشگاه اصفهان

سید احمد احمدی

گروه علوم تربیتی، دانشگاه اصفهان

چکیده:

ارزشها جهت‌گیریهای شخصیتی هستند و معیار انتخاب و تصمیم‌گیری قرار می‌گیرند. ارزشها اموری مطلوبند و دارای نیروی انگیزشی بوده و انتخاب را ساده می‌کنند. ارزشها متنوعند و از فردی تا فرد دیگر تفاوت دارند. ارزشها را همانند سایر خصائص انسانی می‌توان بررسی و ارزیابی نمود. دوران دانشجویی را بهترین زمان برای ارزیابی ارزشها دانسته‌اند. در این دوران نظام ارزشهای فرد دارای ثبات نسبی شده است. در این بررسی مقدماتی، گرایشهای ارزشی در نمونه‌ای از دانشجویان دانشگاه اصفهان مورد بررسی قرار گرفته و از پرسشنامه ارزشهای آلپورت، ورنسون ولیندزی استفاده شده است. نتایج بدست آمده انواع گرایشهای ارزشی این دانشجویان را نشان می‌دهد. مقایسه دانشجویان مذهبی و معمولی نمایانگر این است که در گرایشهای مذهبی و اجتماعی دانشجویان مذهبی بر دانشجویان معمولی برتری داشته‌اند. هر دو دسته از دانشجویان به ارزش نظری توجه نموده‌اند. دانشجویان این نمونه به ارزشهای اقتصادی و زیباشناختی اهمیت کمتری داده‌اند. ارزشهای سیاسی مورد عنایت دانشجویان بوده و نشان دهنده اهمیتی است که دانشجویان به مسائل سیاسی می‌دهند.

مقدمه:

انسان در طول تاریخ همواره با مسائل ارزشی درگیر بوده است. آدمی در زندگی خود باید تصمیم‌گیری کند و در جریان تصمیم‌گیری در جستجوی معیارهایی برای انتخاب باشد. معیارها دارای بار ارزشی هستند و انتخاب و تصمیم‌گیری را ساده می‌کنند. در قدیم گرایشهای ارزشی از قبیل عشق، عدالت، خوبی و زیبایی ماهیت‌های مجزی به حساب می‌آمدند اما در اوائل قرن نوزدهم ارزشها به عنوان حقایق نسبی مطرح شدند (۱۱).

لپلی ارزشها (۸) را از نظر تاریخی مورد بررسی قرار داده و به سه مورد کاربرد آنها اشاره کرده است:

اول: ارزش به معنای ویژه و خاص: در این مورد، ارزش شامل اخلاقیات و خصوصیات اخلاقی می‌شد و ارزش با اخلاقیات مترادف بود و اخلاقیات نظام ارزشها را تشکیل می‌داد.

دوم: ارزش برای جداساختن و تمیز دادن امور مطلوب از واقعیت‌ها. در این معنا، ارزش در برابری چیزی که هست و واقعیت دارد قرار داشت و به معنای آن چیزی بود که باید باشد و بیشتر متوجه فلسفه اخلاق بود.

سوم: ارزش به عنوان گرایشهای مطلوبی که متوجه خیر، زیبایی، دانش، سیاست و مذهب بود و شامل ترجیحات و انتخابها می‌گردید. ارزش در این معنا به صورت گرایش مطلوبی درآمد که آدمی را به جهت خاصی سوق می‌داد.

ارزش به معنای اخلاقیات و امور مطلوب در فرهنگ ما نیز سابقه داشته است. این مورد استعمال گاهی به صورت امور اخلاقی و گاهی به صورت خصوصیات مطلوبی که مطابق با فطریات انسان است مورد توجه و عنایت دانشمندان ایرانی قرار گرفته است. گاهی ارزش تحت عنوان اعتباریات خصوصی (۲) و قابل تغییر مانند زشت و زیبا در برابر واقعیتها مطرح گردیده است.

به نظر پارکر (۱۰) ارزشها دارای ابهام و پیچیدگی است. پیچیدگی ارزشها از این بابت است که بسیار متنوعند و از فردی تا فرد دیگر تفاوت دارند. مثلاً یک موضوع ارزشی ممکن است برای فردی گوارا و برای دیگری ناگوار باشد. ابهام

ارزشها از این جهت است که در زمینه ارزشها نظریات مختلفی ابراز شده و مفهوم روشنی از آن ارائه نگردیده است. موریس (۹) با یک بررسی تجربی سه نوع ارزش را از یکدیگر متمایز می‌سازد:

اول: گرایشهایی برای زیستن که در نتیجه آن، فرد یک موضوع را برمی‌گزیند و به آن ارزش عملی گویند. این گرایشها به احتیاجات فرد نزدیک است و باعث بهاء دادن به اشیاء خاصی می‌گردد.

دوم: رفتارهای ترجیحی که باعث شرکت فرد در کاری می‌شود و نه تنها معیار انتخاب بلکه موجب تصمیم‌گیری می‌گردد. موریس این گرایش را ارزشهای ادراکی می‌نامید.

سوم: ارزشهای عینی و آنچه که بدون توجه به ادراک افراد دارای ارزش و قابل انتخاب است.

از لحاظ توصیفی، ارزشها به طرز فکر فرد بر له یا علیه چیزی اشاره دارند. ارزشها دارای سلسله مراتبند و از فردی تا فرد دیگر تفاوت می‌کنند. برای یک فرد ممکن است امور مادی و برای دیگری امور معنوی با ارزش باشد. در یک فرد گرایش مذهبی و در دیگری مسائل سیاسی مقام بالاتری را دارد. ارزشها خاصیت دوقطبی بودن را نیز دارا هستند. مثلاً "خوبی ضمن اینکه دارای سلسله مراتبی از بسیار خوب تا نسبتاً خوب است در برابر بدی نیز قرار دارد و با توجه به مفهوم بدی بهتر درک می‌شود.

گروه تحقیقاتی دانشگاه هاروارد تعریفی از ارزشها در علوم رفتاری ارائه داده که به مقصود ما در این مقاله نزدیک است (۱۱). به نظر این گروه، ارزشها مفاهیمی تنوع‌یافته و مطلوبند که بر انتخاب افراد تاثیر می‌گذارند. تعریف مزبور به سه جنبه مهم در ارزشها توجه نموده است:

اول: اینکه ارزشها ساخت نظری دارند.

دوم: اینکه ارزشها اموری مطلوب هستند.

سوم: اینکه ارزشها نیروی انگیزشی دارند و معیار انتخاب افراد قرار می‌گیرند و انتخاب را ساده می‌کنند.

ارزشها دارای ابعاد مختلفی هستند: در یک بعد، ارزشهای فردی قرار دارند، ارزشهایی که برای افراد مطلوبند و در سوی دیگر، ارزشهایی هستند که جنبه فرهنگی

دارند و در جامعه خاصی مطلوب می‌باشند. ارزشها از نظر شدت و وضوح یا یکدیگر متفاوتند. مثلا " ارزش مالکیت در جوامع غربی نسبت به جوامع سوسیالیستی دارای شدت بیشتری است. برخی از ارزشها روشن و واضح هستند و نیاز به تعبیر و تفسیر ندارند مانند ارزش محبت کردن، ولی برخی از ارزشها مانند ارزش خویشتن‌داری - باید مورد تعبیر و تفسیر قرار گیرد و حدود آن مشخص گردد.

از نظر روانشناسی، گرایشهای ارزشی جهت‌گیریهای شخصیتی هستند که معیار انتخاب افراد قرار می‌گیرند. انتخاب، یکی از جنبه‌های اساسی زندگی هرانسانی است. شخصیت انسان بدون انتخاب نمی‌تواند به کمال خود برسد. به عقیده اشپرانگر شخصیت انسانی را از طریق گرایش‌های ارزشی بهتر می‌توان مطالعه کرد (۱۲) از نظر اشپرانگر هر فردی دارای نظام ارزشی خاصی است که شخصیت او را شکل می‌دهد. برخی دنبال کشف حقیقت هستند و به امور نظری اهمیت می‌دهند. دسته‌ای به امور اقتصادی و بهره‌وری توجه دارند، برای عده‌ای زیبایی بالاترین ارزش است اینان به شکل و هارمونی اشیاء بهاء می‌دهند، عشق به مردم و ایجاد روابط اجتماعی برای دسته‌ای با ارزش است، افرادی هم هستند که به مسائل سیاسی می‌پردازند و برای عده‌ای ارزشهای دینی و مذهبی مهم است و بدان‌پای‌بنسندند. به طور کلی ممکن است در یک شخص یک جهت‌گیری ارزشی بر سایر گرایشها غلبه داشته باشد و او را به سمت خود بکشاند. اشپرانگر ارزشهای متعالی را در طبقه‌بندی خود نمی‌گنجاند و بیشتر متوجه ارزشهایی است که به صورت معمول و متداول در مردم وجود دارند.

معمولا " بررسی گرایشهای ارزشی به صورت توصیفی و از طریق پرسشنامه‌های چند گزینه‌ای انجام می‌پذیرد. این تحقیق به بررسی ارزشها در دانشجویان دانشگاه اصفهان به صورت مقدماتی می‌پردازد و هدف آن روشن ساختن انواع گرایشهای ارزشی و پراکندگی آنها در بین این دانشجویان است. همچنین گرایشهای ارزشی دانشجویان مذهبی و دانشجویان معمول مقایسه می‌شوند و وجوه مشترک و تفاوت این دو دسته از دانشجویان در جهت‌گیری ارزشی و شخصیتی بیان می‌شود.

پیش‌بینی می‌شد که گرایش به ارزشهای مذهبی در دانشجویان مذهبی بیشتر باشد. همچنین میانگین ارزشهای نظری در بین تمام دانشجویان قاعدتا " باید زیاد باشد. به نظر می‌رسد که این تحقیق بتواند تفاوت گرایشهای ارزشی بین دانشجویان

ایرانی و خارجی و همچنین تفاوت ارزشهای بین دانشجویان ایرانی قبل و بعد از انقلاب اسلامی را به صورت مقدماتی نشان دهد.

سابقه تحقیق

زمان دانشجویی را می‌توان بهترین دوران برای ارزیابی ارزشها دانست. دانشجویان بحران بلوغ و تحول مسائل ارزشی و هویتی را پشت سرگذارده و از نظر نظام ارزشها به ثبات نسبی رسیده‌اند. همچنین دانشجویان دارای معلومات کافی هستند و می‌توانند به سؤالاتی در زمینه ارزشها پاسخ دهند. از این رو ارزشیابی ارزشها در این دوره بیشتر به کار می‌رود. در یک مطالعه گرایشهای ارزشی در ۳۷۷۸ دانشجوی آمریکائی بررسی گردید (۶). تنوع ارزشها در بین آنان به صورت زیر بود (جدول شماره ۱).

جدول شماره ۱

انحراف معیار = SD	میانگین = \bar{M}	نوع ارزش
۹/۳۱	۴۱/۵۱	مذهبی
۶/۴۴	۴۰/۳۹	سیاسی
۷/۶۱	۴۰/۳۳	اقتصادی
۷/۲۷	۳۹/۷۵	نظری
۷/۵۳	۳۹/۵۶	اجتماعی
۸/۴۲	۳۸/۸۸	زیباشناسی

این مطالعه نشان داد که میانگین گرایشهای ارزشی مذهبی، سیاسی و اقتصادی در بین دانشجویان امریکایی از سایر ارزشها بیشتر است همچنین ارزشهای مذهبی و زیباشناختی پراکندگی بیشتری داشتند.

در ایران مطالعه‌ای در دانشگاه شیراز در زمینه مسائل ارزشی صورت گرفت و ۳۷ دانشجوی دانشکده پزشکی آن دانشگاه در سال ۱۳۵۴ مورد ارزیابی قرار گرفتند (۱). گرایشهای ارزشی دانشجویان دانشگاه شیراز به صورت زیر بود (جدول شماره ۲).

جدول شماره ۲

نوع ارزش	میانگین
نظری	۴۶/۹
اجتماعی	۴۳/۹
سیاسی	۴۱/۹
زیباشناختی	۳۷/۳
مذهبی	۳۵/۱
اقتصادی	۳۴/۵

مطالعه فوق نشان داد که دانشجویان ایرانی به امور نظری بیشتر توجه داشتند. علاقه و توجه به امور اجتماعی و سیاسی در درجه دوم اهمیت قرار داشت. براساس نتایج این بررسی، دانشجویان ایرانی بهاء کمتری به ارزشهای اقتصادی می‌دادند. از سال ۱۳۵۴ به بعد مطالعه منظمی در زمینه مسائل ارزشی در میان دانشجویان ایرانی گزارش نشده است.

روش مطالعه:

برای بررسی ارزشها معمولاً "از پرسشنامه‌های چند گزینه‌ای استفاده می‌شود. در این تحقیق از پرسشنامه آلپورت، ورنون و لیندزی استفاده شده است. این پرسشنامه ابتدا در سال ۱۹۳۱ منتشر شد و در سالهای بعد مورد تجدید نظر قرار گرفت. در این تحقیق از سومین چاپ آن استفاده شده است (۵). پرسشنامه مزبور

شامل دو قسمت است. قسمت اول ۱۵ سوال دو گزینه‌ای دارد که بر اساس میزان توافق فرد با سؤال مورد نظر از ۳ تا صفر نمره می‌گیرد. قسمت دوم شامل ۳ سؤال چهار گزینه‌ای است که بر اساس میزان توافق فرد با سؤال مطرح شده از ۴ تا صفر نمره می‌گیرد. این پرسشنامه بر اساس نظریه اشپرانگر در مورد شخصیت انسان ساخته شده است. همانطور که در مقدمه دیدیم، اشپرانگر معتقد است هر فردی دارای نظام ارزشی خاصی است که شخصیت او را شکل می‌دهد. اشپرانگر شخصیت آدمی را بر اساس نظام ارزشی و شکل‌پذیری آن از این نظام به شش تیپ تقسیم می‌کند (۳). این شش تیپ عبارتند از:

- ۱- تیپ نظری یا اندیشمند.
- ۲- تیپ اقتصادی یا سوداگر.
- ۳- تیپ زیبایی‌پسند یا زیباگرا.
- ۴- تیپ اجتماعی یا مردم‌گرا.
- ۵- تیپ مذهبی.
- ۶- تیپ سیاسی.

شش تیپ شخصیتی اشپرانگر پایه و اساس پرسشنامه معروف ارزشها از آلپورت، ورنون و ولیندزی قرار گرفت. گرایشهای ارزشی مورد ارزیابی در این پرسشنامه شامل شش گرایش می‌شود:

- ۱- ارزشهای نظری
- ۲- ارزشهای اقتصادی
- ۳- ارزشهای مذهبی
- ۴- ارزشهای اجتماعی
- ۵- ارزشهای سیاسی
- ۶- ارزشهای زیباشناختی

پرسشنامه ارزشهای آلپورت، ورنون و ولیندزی عمدتاً " برای دانشجویانی که دارای اطلاعات کافی برای پاسخگویی هستند ساخته شده است. نرم عمومی این پرسشنامه به صورت زیر است (۶) (جدول شماره ۳):

جدول شماره ۳

میانگین	نوع ارزش
۴۰/۶۱	سیاسی
۴۰/۵۱	مذهبی
۴۰/۲۹	زیباشناختی
۳۹/۸۰	نظری
۳۹/۴۵	اقتصادی
۳۹/۳۴	اجتماعی

همانگونه که در سابقه تحقیق دیدیم، این پرسشنامه در سال ۱۳۵۴ در دانشگاه شیراز مورد استفاده قرار گرفته است (جدول شماره ۲). نگارنده پرسشنامه مزبور را در سال ۱۳۵۶ ترجمه کرده و در یک بررسی مقدماتی به ۱۳ دانشجوی ایرانی در دانشگاه سیراکیوز آمریکا دادم (۴). نتایج این بررسی مقدماتی به صورت زیر بود (جدول شماره ۴).

دانشجویان ایرانی اظهار داشتند که سئوالات برای آنها قابل فهم بوده و اشکالی در پاسخگویی به آن نداشتند. همانطور که انتظار می رفت ارزشهای مذهبی، اجتماعی و نظری در دانشجویان ایرانی میانگین بیشتری را دارا بود.

ذکر دو نکته در اینجا لازم می نماید: اول اینکه برخی از لغات در پرسشنامه ارزشها برای تناسب با فرهنگ خودمان باید تغییر می یافت. به عنوان نمونه سئوالهای ۱۳ و ۱۷ از قسمت اول پرسشنامه ارزشها به صورت زیر درآمد:

سؤال ۱۳- موقعی که از یک مکان مقدس (مانند امام رضا (ع)) دیدن می کنید

بیشتر تحت تاثیر احساس روحانی و عبادتی آن قرار می گیرید تا

جنبه های معماری و آیین کاری؟

الف - بله ب - خیر

جدول شماره ۴

انحراف معیار = SD	میانگین = \bar{M}	نوع ارزش
۷/۶۷	۴۶/۶۹	اجتماعی
۸/۳۴	۴۵/۳	مذهبی
۴/۵۲	۴۲	نظری
۴/۶۸	۳۸/۲۳	سیاسی
۴/۶۸	۳۶/۳۸	اقتصادی
۶/۴۱	۳۵/۵۳	زیباشناختی

سؤال ۱۷- شما بیشتر ترجیح می‌دهید از مسجد برای:

الف: پرورش گرایش‌های خیرخواهانه و نوع‌پرستانه استفاده کنید.

ب: عبادت و ایجاد رابطه با خدا استفاده کنید.

در متن اصلی سؤال ۱۳ مکان مقدس مسیحیان بیشتر به ذهن می‌رسید و در سؤال ۲۷ " کلیسا " آمده بود؛ بهمین جهت در متن فارسی دو سؤال نمونه مزبور، براساس نتایج بررسی مقدماتی، تغییرات مطلوب داده شد.

دوم اینکه وسیله سنجش ارزشهای مختلف و از جمله ارزشهای مذهبی در این تحقیق، تست ارزشهای آلپورت، ورنون و لیندزی است و ممکن است آن جامعیت را که از ارزشهای مذهبی متبادر به ذهن ما می‌شود نداشته باشد لذا در تعمیم نتایج باید به این محدودیت توجه نمود. در این تست ارزشهای مذهبی به صورت پاسخ مناسب به سئوالهای زیر مشخص شده است:

- کدامیک از دو رشته علمی فکر می‌کنید در آینده بشر اهمیت بیشتری خواهد داشت؟

الف - ریاضیات

ب - الهیات

- ترجیح می‌دهید از مسجد برای :

الف - پرورش گرایش‌های خیرخواهانه و نوع پرستانه استفاده کنید .

ب - عبادت و ایجاد رابطه یا خداوند استفاده کنید .

- بین دو کتاب زیر ترجیح می‌دهید بیشتر کدامیک را بخوانید؟

الف - مذهب در آسیا

ب - صنعت در آسیا

- آیا ترجیح می‌دهید فرزندان شما بیشتر چه آموزشی ببینند؟

الف - مذهبی

ب - تربیت بدنی

جامعه آماری در این تحقیق دانشجویانی بودند که در نیمسال دوم سال تحصیلی ۶۶ - ۶۵ در دانشگاه اصفهان به تحصیل اشتغال داشتند. نمونه آماری از بین این دانشجویان به صورت تصادفی از دانشکده‌های مختلف انتخاب شدند. نمونه آماری شامل دو گروه می‌شد. گروه اول دانشجویان مذهبی بودند. دانشجویان مذهبی آن دسته از دانشجویانی بودند که دارای گرایش مذهبی بیشتری بوده و به متدین بودن شهرت داشته و در فعالیت‌های مذهبی شرکت موثرتری داشتند و جزء مجامع مذهبی در دانشگاه بودند. گروه دوم دانشجویان معمولی بودند. این دسته از دانشجویان گرایش مذهبی روشنی نداشتند و جزء مجامع مذهبی دانشگاهی نبودند. انتخاب دو نمونه برای بررسی بیشتر تنوع مسائل ارزشی در دانشجویان انجام گرفت.

در هر یک از دو گروه نمونه، ۷۵ پرسشنامه ارزشها توزیع گردید. به دلیل مفصل بودن پرسشنامه ارزشها، برخی از دانشجویان آن را پر نکرده و مستردنداشتند. در هر گروه تعداد ۵۰ پرسشنامه به صورت کامل پاسخ داده شده بود و جمعاً یک صد پرسشنامه به پژوهشگر عودت داده شد و مورد تجزیه و تحلیل آماری (با t استودنت و در سطح احتمال پنج درصد $P=0.05$) و بحث و تفسیر قرار گرفت. در ارائه و جمع‌آوری پرسشنامه‌ها دانشجویان سال آخر رشته علوم تربیتی شرکت داشتند و از این بابت از آنان تشکر می‌نمایم.

تحلیل آماری:

نتایج به دست آمده از پرسشنامه ارزشها در دانشجویان مذهبی به صورت زیر بوده است (جدول شماره ۵):

جدول شماره ۵

انحراف معیار = SD	میانگین = \bar{M}	نوع ارزش
۵/۶۸	۴۶/۲۱	مذهبی
۵/۷۲	۴۵/۸۶	اجتماعی
۵/۴۴	۳۹/۶۸	نظری
۴/۷۸	۳۹/۳۵	سیاسی
۵/۷۲	۳۲/۹۷	زیباشناختی
۴/۶	۳۰/۶	اقتصادی

در میان دانشجویان مذهبی گرایشهای ارزشی مذهبی بیشترین و ارزشهای اقتصادی کمترین میانگین را داشته است. در بین این دانشجویان ارزش زیباشناختی بیشتر از ارزش اقتصادی بوده و نمایانگر توجه این دانشجویان به هارمونی و نظم است. برای دانشجویان معمولی نتایج به صورت دیگری بوده و تفاوت آشکاری با دانشجویان مذهبی داشته است. نتایج دانشجویان معمولی بصورت زیر بوده است (جدول شماره ۶):

در میان دانشجویان معمولی ارزش اجتماعی بیشترین و ارزش زیباشناختی کمترین میانگین را دارا است. ارزش مذهبی در درجه چهارم قرار داشته و ارزش اقتصادی کمی بیش از ارزش زیباشناختی بوده است.

جدول شماره ۶

انحراف معیار = SD	میانگین = \bar{M}	نوع ارزش
۵/۷۸	۴۱/۷۹	اجتماعی
۶/۴	۴۱/۵	نظری
۷/۲۲	۳۹/۷۸	سیاسی
۷/۷	۳۹/۳۱	مذهبی
۷/۴۶	۳۳/۸۹	اقتصادی
۸/۷۶	۳۲/۱۳	زیباشناختی

تحلیل آماری نشان می‌دهد که در گرایشهای ارزش نظری، سیاسی و زیباشناختی تفاوت معناداری بین دانشجویان مذهبی و معمولی وجود ندارد (جدولهای ۷، ۸ و ۹).

جدول شماره ۷

t	SD	\bar{M}	N	دانشجویان	نوع ارزش
۱/۵۴	۶/۴	۴۱/۵	۵۰	مذهبی	نظری
	۵/۴۴	۳۹/۶۸	۵۰	معمولی	

$P > .05$

جدول شماره ۸

t	SD	\bar{M}	N	دانشجویان	نوع ارزش
۰/۳۵	۴/۷۸	۳۹/۳۵	۵۰	مذهبی	سیاسی
	۷/۲۲	۳۹/۷۸	۵۰	معمولی	

$P > .05$

جدول شماره ۹

نوع ارزش	دانشجویان	N	\bar{M}	SD	t
زیباشناختی	مذهبی	۵۰	۳۲/۹۷	۵/۷۲	۰/۵۷
	معمولی	۵۰	۳۲/۱۳	۸/۷۶	

P>.05

میانگین ارزشهای مذهبی و ارزشهای اجتماعی در دانشجویان مذهبی بیشتر از دانشجویان معمولی بوده و این تفاوت از نظر آماری معنی دار است (جدولهای شماره ۱۰ و ۱۱):

جدول شماره ۱۰

نوع ارزش	دانشجویان	N	\bar{M}	SD	t
مذهبی	مذهبی	۵۰	۴۶/۳۱	۵/۶۸	۵/۰۷
	معمولی	۵۰	۳۹/۳۱	۷/۷	

P>.05

جدول شماره ۱۱

t	SD	\bar{M}	N	دانشجویان	نوع ارزش
۳/۶	۵/۷۲	۴۵/۸۶	۵۰	مذهبی	اجتماعی
	۵/۷۸	۴۱/۷۹	۵۰	معمولی	

P>.05

میانگین ارزشهای اقتصادی در دانشجویان معمولی بیش از دانشجویان مذهبی بوده و این تفاوت از نظر آماری معنی دار بوده است و بدین معناست که دانشجویان معمولی به مسائل اقتصادی اهمیت بیشتری می دهند (جدول شماره ۱۲):

جدول شماره ۱۲

t	SD	\bar{M}	N	دانشجویان	نوع ارزش
۲/۹۱	۴/۶	۳۰/۶	۵۰	مذهبی	اقتصادی
	۷/۴۶	۳۳/۸۹	۵۰	معمولی	

P>.05

بحث و نتیجه:

از مقایسه نتایج بدست آمده در زمینه گرایشهای ارزشی دانشجویان ایرانی با نتایج دانشجویان خارجی چنین استنباط می شود که در دانشجویان خارجی میانگین

ارزشهای مذهبی بالاتر از همه و پس از آن ارزشهای سیاسی و آنگاه ارزشهای اقتصادی قرار دارند (جدول شماره ۱، میانگین ارزشهای مذهبی = $41/01$ ، میانگین ارزشهای سیاسی = $40/39$ و میانگین ارزشهای اقتصادی = $40/33$). برخلاف انتظار در بین دانشجویان خارجی گرایشهای مذهبی بالاترین میانگین را داشته است. این امر نشان دهنده این واقعیت است که علی‌رغم مادی‌گرایی در جوامع غربی، دانشجویان دنبال فلسفه‌ای برای زندگی خود هستند و می‌خواهند سطح اتکاء و تکیه‌گاه مطمئنی داشته باشند. جهت‌گیری مذهبی آنان می‌تواند نوعی اطمینان درونی در آن جامعه به دانشجویان بدهد.

همانگونه که پیش‌بینی می‌شد ارزشهای مذهبی در آن دسته از دانشجویانی که مذهبی هستند دارای میانگین بیشتری است ($\bar{M} = 46/21$). پراکندگی (انحراف معیار) ارزشهای مذهبی در دانشجویان خارجی ($SD = 9/31$) بیشتر از پراکندگی این ارزشها در دانشجویان ایرانی بوده است ($SD = 5/68$). این موضوع نشانه توافق و هماهنگی بیشتر دانشجویان ایرانی نسبت به دانشجویان خارجی در زمینه ارزشهای مذهبی است.

در بین دانشجویان معمولی ایرانی، ارزشهای اجتماعی اهمیت بیشتری داشته است ($M = 41/79$). در دانشجویان ایرانی، ارزشهای زیباشناختی در پایین‌ترین حد قرار دارد. ارزش زیباشناختی در دانشجویان خارجی ($\bar{M} = 38/88$) به مراتب بالاتر از ارزشهای زیباشناختی در دانشجویان معمولی ایرانی ($\bar{M} = 32/13$) بوده است. این امر نشانه اهمیت بیشتری است که دانشجویان خارجی به ظاهر زندگی می‌دهند و به مسائل بیرونی توجه بیشتری دارند. در دانشجویان مذهبی ایرانی ارزش زیباشناختی بالاتر از ارزش اقتصادی بوده و نشان دهنده اهمیت دادن این دانشجویان به هماهنگی و نظم است.

همانطور که انتظار می‌رفت، در میان دانشجویان ایرانی و خارجی گرایش به ارزشهای نظری تقریباً مانند یکدیگر و حتی در دانشجویان معمولی ایرانی بالاتر است ($\bar{M} = 41/5$). گرایش به ارزشهای نظری نشانگر اهمیتی است که دانشجویان به مسائل نظری و تحقیقی می‌دهند، و همچنین علامت‌گرایی است که آنان نسبت به مسائل تفویک دارند. ارزش نظری در دانشجویان ایرانی پس از ارزش اجتماعی قرار دارد و بیان‌کننده این موضوع است که در میان دانشجویان ایرانی مسائل اجتماعی با اهمیت‌تر از مسائل نظری است.

مقایسه گرایشهای ارزشهای دانشجویان دانشگاه شیراز که در سال ۱۳۵۴ به دست آمده و قبل از انقلاب اسلامی انجام گرفته است (جدول شماره ۲) بسیار گرایشهای ارزشی دانشجویانی که در این تحقیق و پس از انقلاب اسلامی صورت گرفته است (جدولهای شماره ۵ و ۶)، بیانگر این نکته است که در میان دانشجویان دانشگاه شیراز میانگین ارزشهای نظری ($\bar{M} = ۴۶/۹$) بیش از ارزشهای اجتماعی ($\bar{M} = ۴۳/۹$) بوده است. این امر را می توان به وضعیت خاص دانشگاه شیراز و به تمرکز توجه آن دانشگاه روی مسائل تئوریک و همچنین در درجه دوم قراردادن مسائل اجتماعی نسبت داد. تحقیق حاضر نشان می دهد که دانشجویان مذهبی و معمولی ایرانی به ارزشهای اجتماعی بیش از ارزشهای نظری اهمیت می دهند و بیشتر درگیر مسائل اجتماعی هستند. این موضوع را می توان به شرایط موجود در جامعه انقلابی امروز نسبت داد که دانشجویان و اقشار تحصیل کرده را بیشتر متوجه مسائل اجتماعی می سازد.

در میان دانشجویان دانشگاه شیراز ارزشهای مذهبی در مرتبه پنجم قرار داشت (جدول شماره ۲). نتایج این تحقیق نشان می دهد که ارزش مذهبی برای دانشجویان معمولی در مرتبه چهارم قرار دارد (جدول شماره ۶) و از نظر میانگین به صورت چشمگیری بیش از دانشجویان دانشگاه شیراز است ($\bar{M} = ۳۹/۳۱$). همانگونه که انتظار می رفت ارزش مذهبی در میان دانشجویان مذهبی در اولین مرتبه و میانگین آن بسیار بالاست ($\bar{M} = ۴۶/۲۱$). این تفاوتها را می توان در نتیجه بافت دانشجویی و وضعیت خاص دانشگاه شیراز قبل از انقلاب دانست. آنچه که در میان دانشجویان ایرانی قبل و بعد از انقلاب اسلامی وجود داشته این مسئله بوده است که آنان بهاء و اهمیت کمتری به ارزش اقتصادی می داده اند. این کم توجهی را می توان ناشی از آن دانست که دانشجویان ایرانی معمولاً درگیر کسب درآمد و دخل و خرج نیستند و بیشتر به وسیله خانواده خود تامین می شوند و عنایت چندانی به اقتصاد و مسائل آن نمی کنند و به قول معروف دستی بر آتش ندارند.

میانگین ارزشهای سیاسی در میان دانشجویان دانشگاه شیراز ۴۱/۹ بوده و از گرایشهای ارزش سیاسی برای دانشجویان دانشگاه اصفهان که در این تحقیق بدست آمده در میان دانشجویان مذهبی ۳۹/۳۵ و برای دانشجویان معمولی ۳۹/۷۸ کمی بیشتر بوده است. این تفاوت را می توان به توجه بیشتری که دانشجویان قبل از انقلاب اسلامی به مسائل سیاسی داشته اند نسبت داد. البته اگر این گرایش ارزشی

در آن زمان در دانشگاه اصفهان ارزیابی می‌شد احتمالاً " میانگین بیشتری نسبت به دانشگاه شیراز بدست می‌آمد.

توجه اجمالی به جدول‌های شماره ۵ و ۶ نشان می‌دهد که ارزشها در میان دانشجویان مذهبی و معمولی از نظر مرتبه تفاوت فاحشی دارند. برای دانشجویان مذهبی، ارزشهای مذهبی در مرتبه اول با میانگین ۴۶/۲۱ قرار دارد در صورتیکه برای دانشجویان معمولی ارزشهای اجتماعی با میانگین ۴۱/۷۹ در مرتبه اول بوده است. در میان دانشجویان مذهبی انتظار می‌رفت که ارزشهای مذهبی در اولیـن مرتبه باشند ولی آنچه که دور از انتظار بوده این است که ارزشهای مذهبی برای دانشجویان معمولی در مرتبه چهارم با میانگین ۳۹/۳۱ قرار داشته است. در این تحقیق علت این افت در دانشجویان معمولی بررسی نشده است. و نیاز به تحقیق در این زمینه دارد.

ارزشهای نظری و سیاسی در میان دانشجویان مذهبی و معمولی از نظر مرتبه شبیه به یکدیگر و در ردیف سوم و چهارم قرار دارند. ارزشهای اقتصادی در میان دانشجویان معمولی در مرتبه پنجم با میانگین ۳۳/۸۹ و برای دانشجویان مذهبی در مرتبه ششم با میانگین ۳۵/۶ قرار دارند. همانگونه که قبلاً " گفتیم، اصولاً" دانشجویان ایرانی مسائل اقتصادی را خیلی مهم نمی‌دانند. این امر در میان دانشجویان مذهبی تا اندازه‌ای کم‌اهمیت‌تر است.

تحلیل آماری ارزشها در میان دانشجویان مذهبی و معمولی بیانگر این موضوع است که در مورد ارزشهای نظری ($t = 1/54$ و $P > .05$) و ارزشهای سیاسی ($t = 0/35$ ، $P > .05$) و ارزشهای زیباشناختی ($t = 0/57$ و $P > .05$) تفاوت معنی‌داری دیده نمی‌شود و این ارزشها شبیه یکدیگرند. همه دانشجویان ارزشهای نظری را مهم می‌دانند و به مسائل علمی توجه دارند.

دانشجویان مذهبی و معمولی دارای گرایش سیاسی شبیه یکدیگرند و به موضوعات سیاسی یکسان اهمیت می‌دهند. این موضوع در اثر وضعیت خاصی است که در کشور ما وجود دارد و نیز در اثر اهمیتی است که دانشجویان به سرنوشت کشور خود می‌دهند. دانشجویان با توجه به برداشت و درک بهتری که دارند مسائل سیاسی را بیشتر مورد عنایت قرار می‌دهند. ارزش زیباشناختی در میان دانشجویان مذهبی و معمولی برابر است و از این حیث تفاوت معناداری دیده نمی‌شود.

دانشجویان مذهبی در ارزشهای مذهبی و اجتماعی نسبت به دانشجویان معمولی دارای میانگین بالاتری هستند و تفاوت میانگین آنان نیز معنی‌دار است (در ارزشهای مذهبی $t = 5/07$ ، $P < .05$ و در ارزشهای اجتماعی $t = 3/6$ ، $P < .05$). بالاتر بودن گرایشهای مذهبی در دانشجویان مذهبی قابل پیش‌بینی است. این دانشجویان به اعتقادات مذهبی اهمیت بیشتری می‌دهند. در ارزشهای اجتماعی انتظار می‌رفت که هر دو گروه هم‌تراز باشند. تفاوت معنی‌دار این دو گروه در ارزشهای اجتماعی و بالاتر بودن این گرایش‌ارزشی در میان دانشجویان مذهبی را می‌توان به درگیر بودن بیشتر این دانشجویان در فعالیت‌های اجتماعی و تلاش و کوششی که دانشجویان مذهبی در رابطه با مسائل اجتماعی دارند و همچنین به سطح امید و آرزویی نسبت داد که این دانشجویان در برخورد با موضوعات اجتماعی در جامعه انقلابی امروز ایران دارند و آنان را به برخورد موثر با مسائل اجتماعی برمی‌انگیزد.

در ارزشهای اقتصادی میانگین دانشجویان معمولی از دانشجویان مذهبی بالاتر (جدول شماره ۱۲) و تفاوت میانگین آنان معنی‌دار است ($t = 2/91$ ، $P < .05$). تفاوت در ارزشهای اقتصادی را می‌توان به علاقمندی و توجه بیشتر دانشجویان معمولی به مسائل اقتصادی نسبت داد. همچنین پائین‌تر بودن میانگین ارزشهای اقتصادی در دانشجویان مذهبی را می‌توان نتیجه‌ای از گرایش بیشتر این دانشجویان به سایر ارزشها از قبیل ارزشهای مذهبی و اجتماعی دانست.

در مجموع می‌توان تیپ شخصیتی دانشجویان مذهبی را بیشتر مذهبی و مردم‌گرا و دانشجویان معمولی را بیشتر مردم‌گرا، تئوریک و با گرایشهای مادی دانست. میانگین جهت‌گیری ارزش سیاسی و زیباشناختی در هر دو گروه نزدیک بهم و گرایش شخصیت هر دو گروه در این زمینه تقریباً یکسان است.

نتایج به دست آمده از این تحقیق اعتبار پرسشنامه ارزشها را در بین دانشجویان ایرانی نشان می‌دهد و با رفتار بیرونی دانشجویان نسبتاً "مطابقت دارد. مشاهده رفتار دانشجویان نتایج بدست آمده را تا اندازه‌ای تایید می‌کند و نتایج بدست آمده را می‌توان نوعی آزمون اعتبار پرسشنامه ارزشهای آلپورت، ورتون و لیندزی در میان دانشجویان ایرانی تلقی کرد.

منابع

- ۱- اردوبادی، احمد، بهداشت روانی دانشجویان، انتشارات دانشگاه شیخ—راز، ۱۳۵۴، ص ۷۸.
- ۲- طباطبائی، علامه سیدمحمدحسین، اصول فلسفه و روش رئالیسم، جلد دوم، انتشارات آخوندی، تهران، ۱۳۵۰، ص ۱۸۶.
- ۳- موس، رالف، نظریه‌های بنیادی درباره نوجوانی، ترجمه صدیقی و همکاران، موسسه مطبوعاتی عطایی، تهران، ۱۳۵۷، ص ۹۴.
- 4- Ahmadi, Ahmad; A Study of Relationship between Iranian Counselors' Values and their Counseling Functions, Ph.D. Dissertation, Suracuse University, 1980, unpub., p. 39.
- 5- Allport, Vernon & Lindzey; Study of Values, Test book, Third ed. Houghton Mifflin Co. Boston, 1961, pp.1-12.
- 6- Allport, et. al; Manual Study of Values, Third ed. Houghton Mifflin Co., Boston, 1970, pp. 11-12.
- 7- Kluckhohn & Others; Values and Value-Orientations in the Theory and Actions, Harper & Row Co., New York, 1962, p. 395.
- 8- Leply, Ray; Verifiability of Values, Columbia University Press, New York, 1944, p.2.
- 9- Morris, Opler; Value and Education in Cultural Perspective, Bloomington Inc., Indiana, 1964, p.65.
- 10-Parker, Dewitt; The Philosophy of Values, University of Michigan Press, Ann Arbor, 1957, pp. 3-5.
- 11-Peterson, James; Counseling and Values, A Philosophical Examination, The Carrol Press, Cranston Rhode Island 1976, pp. 37-38.
- 12-Spranger, Edward; Types of Men, Stechert Hafner Inc. New York, 1952, p.3.

پرویشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی